

Hyvä syrjäytti pahan

Lastenkirja *Hitsi viekään!* kuvitusta.

Ajatus pahuudesta lastenkulttuurissa jäi vaivaamaan minua viime syksynä. Tällöin alun perin tšekkiläiseltä, mutta Suomessa lähes 30 vuotta asuneelta lastenkirjailija ja kielitieteilijä Helena Lehečkováta julkaistiin suomeksi lastenkirja, jonka päähenkilönä kekkului piru. Kirjan nimikin on *Hitsi viekään!* En muistanut lukeneeni kahdelle alle kouluikäiselle lapselleni kuin muutaman sadun, jossa päähenkilölle uhkaa käydä kalpaten. Onko paha pistetty meillä pannaan?

Kansansaduissa meno on usein rankempaa kuin K18-ikärajan kylkeensä saaneissa tietokonepeleissä. Grimmin veljekset ovat työntämässä viattomia lapsia pataan tai suden kitaan. Kaikkien tuntemassa kansantarinassa karmea äitipuoli juonii orvon tytön päämenoa isojalkaisten sisarpuolten silpoessa varpaitaan. Mieltä ei lämmitä myöskään satu pienestä tytöstä, joka paleltuu kuoliaaksi tulitikkuja raapien.

Ajat ovat muuttuneet – onneksi.

Pirun pitkät perinteet

Tšekkiläinen lastenkulttuuri on kuuluisaa ympäri maailman. Se on ilkkurista ja hauskaa. On Myyrää, nukkeatteria, Hupsis-ukkoja ja muuta arvostettua animatiota. Tšekeissä lastenkulttuuria ei ole marginalisoitu lapsille, vaan se kuuluu kaikille. Arvostuksesta kertoo sekin, että elokuvalla *Kolja* maineeseen nousseen Jan

Tšekeissä lastenkulttuuri kuuluu kaikille. Lapsia ei kasvateta kuplassa, jossa uskotellaan, että kukaan ei oikeasti koskaan halua toisille paha. Hyvä esimerkki on Suomessa asuvan lastenkirjailija ja kielitieteilijä Helena Lehečková'n lastenkirja *Hitsi viekään!*, jossa uskalletaan kohdata piru ja ilkeilyn maailma.

Sväräkin viimeisin elokuva on eri tekniikoita yhdistelevä nukkeanimaatio.

Miten tähän iloiseen joukkoon istuu sarvipäinen paholainen? Kuulemma hyvin.

”Hahmo on kuitenkin melko turvallinen. Se on luonteeltaan vähän hölmö ja ihmisten puijattavissa”, Lehečková puolustautuu.

Maan tapa sekin, että Tšekeissä piru on brändätty. Kaupoista löytyy lapsille värikkäissä metallipaperissa suklaata, joka on saanut pukinpartaisen sarvipään muodon. Saatanallisia suklaapupuja, aika hurjaa?

”Niin, en ole koskaan miettinyt, että siinä olisi mitään outoa”, sanoo Lehečková.

Eikä kyseessä välträmättä ole se varsinainen pääpiru. Lehečková'n mukaan tšekkiläisessä lastenkulttuurissa pirulle on pitkät perinteet, eikä sillä Raamatun paholaisen kanssa ole juuri mitään muuta yhteistä kuin ulkomuoto.

Kirjan käännöstyöstä vastasivat tšekin kielen opiskelijat Lehečková'n johdolla. Satukirjaan pirun nimeksi valikoitui Hitsi. Tšekinkielinen alkusanan *cert* olisi Lehečková'n mukaan voinut kääntää myös pirusi, mutta Perkele tai Saatana kuulostavat jo liian roiseilta.

Pahuus on pilotettu

Onhan meillä ylikansalliset Pokemonit, Lego Star Warsit ja Hello Kityt. Suomessa moderni lastenkir-

Tsekkiläisessä lastenkulttuurissa pirulle on pitkät perinteet, eikä sillä Raamatun paholaisen kanssa ole juuri mitään muuta yhteistä kuin ulkomuoto.

jallisuus ja julkisen palvelun tarjoamat lastenohjelmat antavat kuitenkin mahdollisuuden kasvattaa lapsensa tiettyyn ikään asti kuplassa, jossa kukaan ei halua toisille pahaa. Sama humaani suuntaus on vallannut alaa myös elokuvissa. Disneyn ylivalta ja klassinen hyvän ja pahan välinen taistelu ovat ohi.

Esimerkiksi ylistetyn ja palkitun japanilaisohjaaja Hayao Miyazakin kauniissa animaatioissa, kuten *Naapurin Totoro* tai *Kikin lähettipalvelu*, pahuus loistaa poissaolollaan. Myös Nopoloiden sisarusten Risto Räppääjissä on kipeitä teemoja, mutta kukaan ei oikeasti ole paha tai edes ilkeä. Ei elokuvien henkilöiden elämä silti helppoa ole. On yksinäisyyttä, riitoja, äidin sairautta ja yksinhuoltajuutta.

Sadut kielen rikastajana

Kommunismin aikaan Disneyn tuotanto oli Tšekeissä pannassa. Lehečková'n mukaan sitä ei osattu kaivatakaan, sillä niin rikas lastenkulttuurin perinne maassa on. Lisäksi Disneyltä puuttuu se kielellinen elementti, joka sai Lehečková'n aikoinaan innostumaan lastenkulttuurista.

”Satujen mielikuvitusmaailmassa kieltä voi muokata, rikastuttaa uusilla keinoilla ja keksiä kokonaan uusia ilmaisuja”, hän sanoo.

Innostuksen ansiosta tšekiksi on kääntynyt myös suomalaista kirjallisuutta, muun muassa Elina Karjalaisen *Uppo Nalleja* ja Hannu Mäkelän *Herra Huu*-kirjoja. Kirjaan kielileikistä löysivät tiensä esimerkiksi Vesihäisi Hapsiluikka ja hänen poikansa Uppouikku sekä kääpiö Turvetorvi.

Pahan pohdintaa leikkimällä

Kyllä suomalaisessa kansanperinteessäkin piru seikkailee. Kasvot pirulle on antanut Hugo Simberg. Ateneumin kokoelmiin kuuluvassa vesiväriytyössä *Pirun padan ääressä* (1897) kelmiltä näyttävä pikku piru on sattunut parahiksi tupaan juuri ennen kuin emännän puuro on palamassa pohjaan. Yhtäläisyys Lehečková'n esittelemiin vanhoihin tšekkiläisiin pirukuvuihin on ilmeinen. Pirut irvailevat molemmissa kulttuureissa samalla tavalla, melko turvallisesti.

Ei lasta tietenkään pahuudelta voi suojella, eikä varmaan tulekaan. Ilkeys, pahuus ja surulliset asiat, kuten

Helena Lehečková, *Hitsi vieköön!* Suomentanut: Marjo Kauppinen, Tanja Kielinen, Elli Kulmala ja Ilona Pallasvuo. Kuvitus: Anu Turunen. Lurra Editions 2011.

kuolema, kuuluvat jokaiseen kulttuuriin. Aikuisen korvaan silti kalskahtaa, kun lapsi huutaa leikin keskellä ”Sitten se kuoli!” Tekee mieli sanoa, että pitääkö sen nyt välttämättä kuolla. Ainakin sitä ajattelee, että älkää nyt kuolemalla leikkikö, sitä ehtii pohtia sitten isompänä ihan tarpeeksi. Mutta pohtimisestahan siinä tietenkin on kysymys. Arat ja jännittävät asiat kiinnostavat myös lapsia.

Maaailma on muuttunut *Pieni tulitikkutyttö* -kertomuksen ajoista. Sillekin tarinalle oli aikanaan tilaikkensa.

Ville Korhonen on kahden lapsen isä, joka työskentelee toimittajana ja tiedottajana.